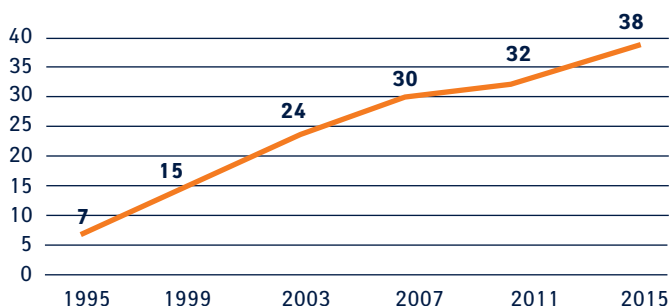

Narkomaania olukord Eestis 2017

Kõrge narkootikumide tarvitamise tase kooliõpilaste ja noorte seas

Eesti paistab Euroopa Liidus (edaspidi *EL*) silma keskmisest kõrgema narkootikumide tarvitamise sagedusega 15–16-aastaste kooliõpilaste seas (ESPAD 2015). Kui 1995. aastal oli mõnda illegaalset uimastit proovinud 7% 15–16-aastastest kooliõpilastest, siis 2007. aastaks oli see arv kasvanud 30%-ni, 2011. aastaks 32%-ni ja 2015. aastaks 38%-ni (**joonis 1**). Narkootikumide proovitakse kõige sagedamini 14–15-aastaselt ja enamasti piirduakse ühe-kahe korraga. Kooliõpilaste seas levinud ained on kanep, inhalandid, rahustid ja uinutid (arsti korralduseta). Ecstasy't tarvitas 2015. aastal 3% ja amfetamiini 2% kooliõpilastest (Vorobjov 2016).

Joonis 1. 15–16-aastaste kooliõpilaste illegaalsete uimastite tarvitamine elu jooksul (%) 1995–2015. (Allikas: ESPAD)

Lisaks ESPADi uuringule annab Eesti noorte narkootikumide tarvitamise kohta informatsiooni TAI 2015. aastal läbi viidud uuring noorte seas, mis hõlmab laiemat vanusegruppi (14–29 aastat). 2015. aastal oli võrreldes 2010. aasta uuringuga narkootikumide tarvitamine tõusnud kõikides vanuserühmades. Kokku 26% 14–15-aastastest (2010. a 18%), 47% 16–18-aastastest (2010. a 28%), 57% 19–24-aastastest (2010. a 39%) ja 59% 25–29-aastastest (2010. a 47%) olid elu jooksul narkootikumide tarvitanud. Kanepit oli viimase nelja nädala jooksul tarvitanud 12% 14–18- ja 10% 19–29-aastastest. Kutsekoolide õpilastest (16–18-aastased) oli viimase nelja nädala jooksul kanepit tarvitanud 22%, kellest 8% tegid seda korra nädalas või sagedamini. Vanusegrupis 14–18 ja 19–29 aastat tarvitas kanepit korra nädalas või sagedamini ligi 5% noortest (Lõhmus et al 2016).

Narkootikumide tarvitamise levimus täiskasvanud elanike seas

2016. aasta Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuringule tuginedes oli 22% 16–64-aastastest elanikest elu jooksul tarvitanud mõnda narkootilist ainet: meestest 31% ja naistest 15%. Nendest, kes olid elu jooksul narkootikumide tarvitanud, olid 21% teinud seda viimase 12 kuu jooksul (meestest 25% ja naistest 17%) ja 8% viimase 30 päeva jooksul (meestest 11% ja 5% naistest). Kõige enam oli narkootikumide tarvitamist olnud 25–34-aastaste seas (53% meestest ja naised 37%), millele järgnes vanusegrupp 16–24 (mehed 48% ja naised 31%) (Tekkel et al 2017).

Kanepi tarvitamisest annab ülevaate 2014. aasta Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring. Kanepit oli elu jooksul tarvitanud kokku 19% 16–64-aastastest: meestest 27% ja naistest 14%. **Tabelist 1** näeb täpsemalt kanepi tarvitamise sagedust vanusegruppides erinevatel ajaperioodidel (Tekkel et al 2015).

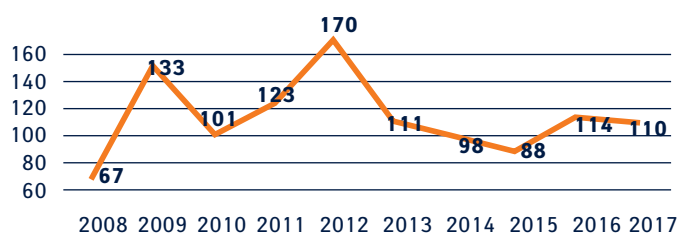
Tabel 1. Kanepi tarvitamine sugude, vanusegruppide ja erineva ajaperioodi lõikes (%)

Kanepi tarvitamine	mehed		naised		kokku	
	16-34	16-64	16-34	16-64	16-34	16-64
Tarvitas viimase 30 päeva jooksul	7,1	2,7	0,6	0,3	3,3	1,3
Tarvitas viimase aasta jooksul	19,3	7,4	5,1	1,8	11	4,1

Allikas: Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2014, TAI

Suur narkootikumide üledoosidest tingitud suremus

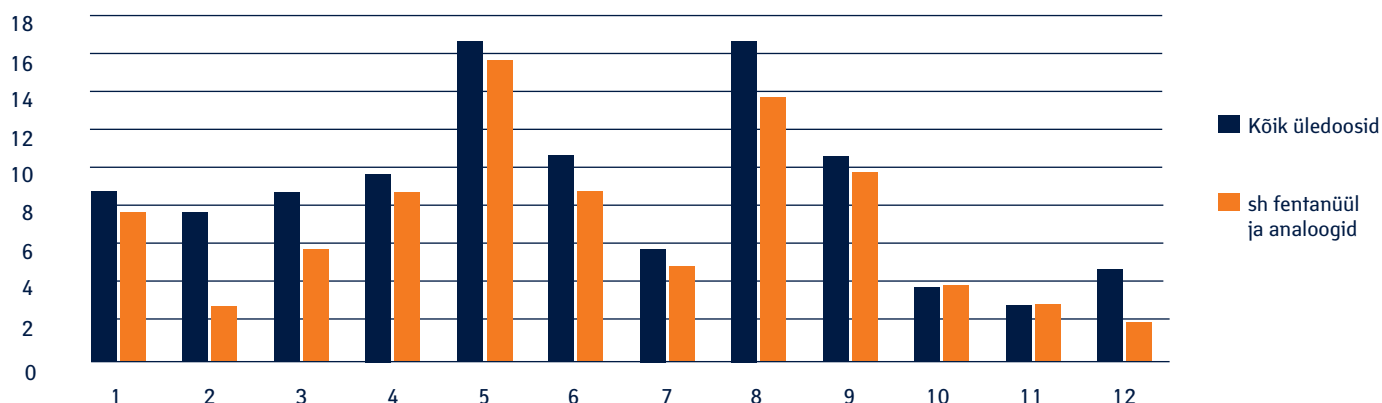
Aastatel 1999–2017 on Eestis narkootikumide üledoosi tõttu surnud kokku 1639 inimest. Kui aastatel 2013–2015 võis märgata surmajuhtumite langust (**joonis 2**), siis alates 2016. aastast tõusid narkootikumidest tingitud üledooside surmad jälle. 2017. aastal oli kokku 110 narkootikumide üledoosist tingitud surma. Elu kaotas 96 meest ja 14 naist. Aastatega on narkootikumide üledoosi tõttu surnud isikute keskmine vanus järjepidevalt tõusnud. Kui 2002. aastal oli keskmine narkootikumi üledoosi tõttu surnud isik 24-aastane, siis 2017. aastal 35-aastane.

Joonis 2. Narkootikumide üledoosidest põhjustatud surmajuhtumid 2008–2017. (Allikas: Surma põhjuste register 2018, TAI)

Eestis on narkootikumide üledoosidest tingitud suremus aastaid olnud ELi kõrgeim. Kui 2016. aastal oli ELis keskmiselt 21,8 üledoosi surmajuhtu miljoni elaniku kohta (15–64-aastaste seas), siis Eestis oli 132 juhtu (EMCDDA 2017). Eestis on üledoosidest põhjustatud kõrge suremus tingitud heroiinist sadu kuni tuhandeid kordi kangema fentanüüli või fentanüüli analoogide tarvitamisest. Kokkuvõttes on 81% narkootikumide üledoosi surmadest seotud 3-metüülfentanüüli või fentanüüli analoogide tarvitamisega (TAI 2018) ja võib eeldada, et tegemist on pikaajaliste uimastisõltlastega (**joonis 3**).

Joonis 3. Narkootikumide tarvitamise tõttu surnud isikute mürgistuse põhjustanud aine kuude lõikes 2017. (Allikas: Surma põhjuste register 2018, TAI)

Narkootikumide süstivate isikute riskikäitumine

Narkootikumide süstivate inimeste riskikäitumise ja infektsioonhaiguste levimuse kohta annavad ülevaate erinevates Eesti linnades regulaarselt läbi viidud uuringud (**tabel 2**). Uuringute põhjal saame väita, et narkootikumide süstivate inimeste keskmine vanus on aastast aastasse tõusnud ja nende süstimise staaž pikeneb pidevalt. Peamiseks süstitavaks narkootikumiks on olenevalt piirkonnast kas fentanüül või amfetamiin. Üle poolte süstivatest narkomaanidest on HIV-positiivse serostaatusega. Juba eelnevalt kasutatud süstla/nõela jagamine viimase nelja nädala jooksul varieerub erinevate uuringute vahel, kuid elu jooksul on üle poole süstivatest narkomaanidest süstinud end eelnevalt kasutatud süstla/nõelaga.

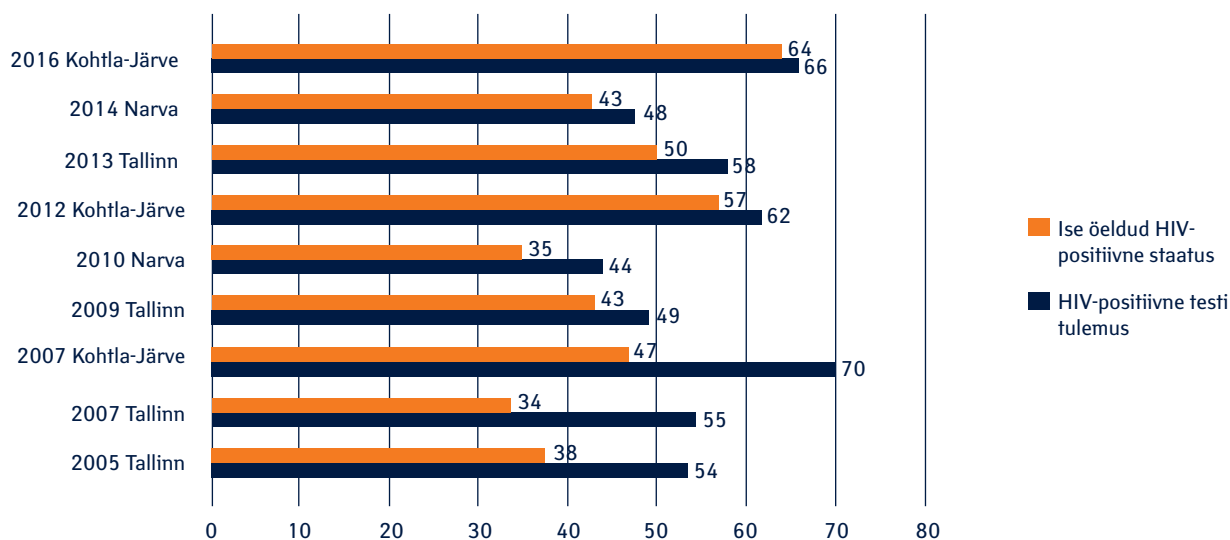
Tabel 2. Süstivate narkomaanide HIVi ja riskikäitumise levimuse uuringute tulemused 2012, 2013, 2014, 2016

	2012	2013	2014	2016
Piirkond	Kohtla-Järve	Tallinn	Narva	Kohtla-Järve
Keskmine vanus	30 aastat	32 aastat	34 aastat	35 aastat
Süstimise staaž	11 aastat	12 aastat	14 aastat	16 aastat
Peamine süstitav narkootikum viimase nelja nädala jooksul	fentanüül (64%)	fentanüül (78%)	amfetamiin (63%)	fentanüül (65%)
Kasutatud süstla/nõelaga süstimine viimase nelja nädala jooksul	6%	23%	10%	1%
Kasutatud süstla/nõelaga süstimine elu jooksul	65%	67%	66%	60%
HIV-positiivsete osakaal (vereproof)	62%	58%	48%	66%

* Erinevate uuringute allikad leiad kasutatud kirjandusest.

Kuigi HIVi levimus on narkootikumide süstivate inimeste seas läbi aastate olnud kõrge, on positiivne, et nende inimeste teadlikkus oma HIV-positiivsest staatusest on aastatega tõusnud. 2016. aasta uuringu tulemustele tuginedes on

66% narkootikumide süstivatest inimestest HIV-positiivsed ja 64% teadsid oma HIV-positiivset staatust korrektselt (**joonis 4**).

Joonis 4. Narkootikumide süstivate inimeste teadlikkus oma HIV-positiivsest staatusest. Süstivate narkomaanide HIVi ja riskikäitumise levimuse uuringute tulemused 2005, 2007, 2009, 2010, 2012, 2013, 2014, 2016 (Erinevate uuringute allikad leiad kasutatud kirjandusest)

Kasutatud kirjandus:

- European Drug Report: Developments and Trends. EMCDDA 2018.
- Lõhmus L, Rüütel K, Lemsalu L. HIVi temaatikaga seotud teadmised, hoiakud ja käitumine noorte hulgas. Tervise Arengu Instituut 2016.
- Lõhmus L, Abel K, Talu A. HIV-nakkuse, hepatiidide ning riskikäitumise levimus süstivate narkomaanide seas Narvas 2010. Uuringu kokkuvõte. Tervise Arengu Instituut 2011.
- Lõhmus L, Rüütel K, Abel-Ollo K, Loit H-M, Talu A, Uusküla A. HIV-nakkuse ning teiste infektsioonide ja riskikäitumise levimus süstivate narkomaanide seas Tallinnas ja Kohtla-Järvel. Uurimuse kokkuvõte 2007. Tervise Arengu Instituut, Tartu Ülikool tervishoiu instituut 2008.
- Tekkel M, Veideman T. Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2014. Tervise Arengu Instituut 2015.
- Tekkel M, Veideman T. Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2016. Tervise Arengu Instituut 2017.
- The 2015 ESPAD report. Results from the European School Survey Project on Alcohol and other Drugs. 2016.
- Uusküla A, Abel K, Rajaleid K, Rüütel K, Talu A, Fischer K, Bobrova. HIVi levimuse ja riskikäitumise uuring eesti kahe linna (Tallinn ja Kohtla-Järve) süstivate narkomaanide seas 2005. Uuringu raport. Tervise Arengu Instituut, Tartu Ülikool, Imperial College London 2005.
- Vorobjov S. Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis. Uuringu raport (ESPAD 2015). Tervise Arengu Instituut 2016.
- Vorobjov S. HIVi levimuse ja riskikäitumise uuring Kohtla-Järve süstivate narkomaanide seas 2012. Uuringu kokkuvõte. Tervise Arengu Instituut, Tartu Ülikool 2014.
- Vorobjov S. HIVi levimuse ja riskikäitumise uuring Tallinna süstivate narkomaanide seas 2013. Uuringu kokkuvõte. Tervise Arengu Instituut, Tartu Ülikool 2014.
- Vorobjov S, Rüütel K, Abel-Ollo K, Salekešin M. HIVi levimuse ja riskikäitumise uuring Narva süstivate narkomaanide seas 2014. Tervise Arengu Instituut 2015.
- Vorobjov S, Salekešin M. HIVi levimus ja riskikäitumine narkootikumide süstivate inimeste hulgas, Kohtla-Järve 2016. Tervise Arengu Instituut 2017.